

Detsember 2021, nr 49

Kassarimaa

Kuhu lähed, kassarlane?

Foto: Linda Tikk

Märkmeid Kassari rahvamajast

Roberta Laas

Jälle on üks katkuaasta Kassari rahvamajas maha peetud! Tänavune hooaeg oli planeeritud rahuliku vaheaastana, kuna pea kõik rahvamaja ümber sagivad noored said ühekorraga perelisa. Nii kandis 2021. aastal perenaisekohustusi meie lahke naabrinaine Inga Mikk, et niigi väheste unetundidega maadlejad saaksid hetkeks hinge tõmmata. Samuti ei tulnud koroonatõttu ka sel aastal kokku Kassari teatritrupp.

Mis meil siis toimus? Nagu ikka, käisid regulaarselt koos tublid käsitöölised, kes nüüdseks küll oma pika ja takistusi trotsiva karjääri auks medalit väärivad; samuti saime endile uue joogagrupi ning harrastame igal neljapäeva õhtul Kundalini joogat.

Saalis alustas Teve Floren-Kadaku juhtimisel lastele suunatud töötubade sari nimega “Tuleviku leiutajate klubi”, kus põnnid vanuses 6-9 koos vanematega iga kahe nädala takka mõne uue elukutsega lähemalt tutvust teha saavad.

Hõng hullutas suvekuudel näljaseid, paar erinevat teatritruppi külastas meid ning väheke sai kontserte samuti peetud. Veel toimetas meie ruumides tänavu pikemalt Mauritiuse saarelt pärit osteopaat, kelle juurde ka mandrilt sõideti selgi sirgu ajama.

Aasta lõppes kolmel järjestikusel pühapäeval aset leidnud adventimüügiga, kus sai nii kingikotti kui jõululauale kohalike väiketootjate kraami soetada.

Kirjutasime kaasavasse eelarvesse projekti seltsimaja õueala uuendamiseks, ent paraku ei saanud rahastust. Meie sellest aga ei heitu, vaid paneme edasi ning otsime võimalusi, kuidas juba tuleval aastal maja ümbrus lastele ning ka täiskasvanutele paelumaks muuta. Plaanis on püstitada välilava, ürdiaed, õpperada metsatukka ning rohkem mänguvõimalusi pisematele.

Algav aasta on, muideks, nii mõneski mõõtnes märgiline - möödub sada aastat Kassari Haridusseltsi esmasest asutamisest ja juba mõnda aega on käinud fookusgrupiga mõttetööd selle väarika sündmuse vääriliseks tähistamiseks. Jaanuarist alustasime igakuiselt toimuva loengusarjaga Kassari Külaülikool, kus laiendame kuulajate silmaringi - juubeliaastal iseäranis just Kassari ning Kassari ajaloo seonduvatel teemadel. Suvel on oodata kabelis Kassari Klassika kontserte, kus rikastame kodusaare kultuurielu klassikalise muusikaga ning samuti saavad toimuma kultuurimatkad Kassari saarel elanud kultuuritegelaste jälgedes. Kord kuus hakkab toimuma raamatukogutund rahvamaja raamatukogus, kus lastele loetakse ette Kassariga seotud olnud lastekirjanike loomet. Nii ettelugemisi kui ka külaülikooli loenguid kanname üle ka internetis. Juubeliaasta tipneb seltsi sünnikuupäeva tähistamisega septembrikuus.

Uuest aastast jätkas pisipõnni kõrvalt perenaisena Roberta. Muutuvad rahvamaja lahtiolekuajad: maja on avatud maikuu lõpuni ürituste ning huviringide toimumise ajal, muul ajal saab teenuseid kasutada eelneval kokkuleppel. Suvekuude graafiku avaldame jooksvalt.

Rahvamaja kass Findus poevalves

Suvi Kassaris ja Orjaku külamaja aasta 2021

Margit Kääramees

Suvi Kassaris & Kassari Kultuurineljapäevade kaheksas hooaeg toimus 20. maist kuni 16. septembrini ja oli sisult veidi teistmoodi nii sündmuste rohkuse kui toimumiskohtade poolest – jätkasid nii varasemad partnerid kui lisandusid uued ja teistmoodi osalised. Uudsenäid said meie programmi osadeks ka neli üleriigilist kontsert-tuuri, kus Orjaku sadamas astusid üles ansamblid JÄÄÄÄR, Naised Köögis, C-JAM ning armastatud lauljad Tõnis Mägi ja Ott Lepland. Viimaste kontsert oli Orjaku sadama kõigi aegade kõige suurem kontsert, kus osales üle viiesaja kuulaja. Sellist tuuride rohkust pole varasemalt Kassaris olnud ja üks aeg näitab, kas tuleb ka edaspidi.

Naised Köögis kontsert. Foto: Piret Almiste

Merekultuur on oluline osa meie elust ja nii toimus Orjaku sadamas mitmeid merelisi ettevõtmisi. Jätkusid noorte purjetamistreeningud jahtklubi “Dago” toetusel ja treener Margus Saare eestvedamisel, kuhu esimestele treeningutele kogunes viisteist noort nii Kassari saarelt kui lähiumbrusest. Eriti hea meel oli uute kohalike osalejate üle ja tore on jagada juba infot, et ka uuel hooajal noorte treeningud Orjaku sadamas jätkuvad.

Lisaks toimusid Orjaku sadamas Dago-regatt ja Optimist-aluste III Oti Regatt, Orjakust alustas ja lõpetas ka Hiiu Purjelaeva Seltsi paadimatk, mille käigus külastati Varbla sadamat Pärnumaal.

Eelmine aasta oli Orjaku linnuvaatlustorni uue hinguse algus, mille üle on suur heameel nii kohalikel elanikel kui külalistel.

Palade Loodushariduskeskuse ja Käina osavalla koostöös avas välise värskenduskuuri läbinud torn ukсед ja juuli algusest augusti lõpuni oli iga päev võimalik tutvuda Tiit Leito fotonaäitusega “Meri möödab maad”. Suured lootused on uuenduskuuri eestvedajatel Karin Poolal ja Tiit Leitol panna torni üles ka uus ekspositsioon, milleks on saadud tuge Leader-programmist.

*Orjaku kevadtalgud loodusrajal
Foto: Tiina Viisut*

Kas selleni jõutakse juba alanud hooajal või veidi hiljem, näitab aeg, igatahes jääme põnevusega ootama. Siinkohal suured tänud Orjaku küla Porgi talu perele, kes linnutorni uksi iga päev avas ja sulges, et kõik huvilised saaksid näitusega tutvuda.

*Orjaku sadama kolm õde: info-, saali- ja saunamaja
Foto: Piret Almiste*

sööke koos hea muusika, maitstvate toitude ja jookidega... Lisaks kinoõhtud, teatrid, näitused, tantsuõhtud, folgiüritused.

Siinkohal mõned numbrid Suvi Kassaris 2021 rahvarohke hooaja iseloomustamiseks: Kassari rahvamaja - 1788 inimest, sh 1600 kohvikus Hõng ja 188 kontsertidel, töötubades jm. üritustel rahvamajas; Kassari kabel 1600 inimest, sh neljapäevadel 450; Orjaku sadama külamaja u 11 500 inimest, sh neljapäeviti 3378 inimest. Kui Suvi Kassaris programm mujal Kassaris lõpetas septembri keskpaigas, siis Orjaku sadama infomaja jätkas ka Vananaistesuve kampaanias osalemist ja hoidis maja ukseid igapäevaselt lahti kuni septembri lõpuni. TUHANDED TÄNUD kõigile, kes te oma mõtteid ja aega olete pühendanud Suvi Kassaris programmi paremaks läbiviimiseks! Käina osavalla tegevustoetuse abil valmis sarjale oma kodulehekül,

www.suvikassaris.ee, kust saab suvemeenutuseks üle vaadata, mis siis õieti 2021.a. Kassaris toimus. Uue aasta plaane hakkama samuti varsti pidama ja infot edastame ikka sama kodulehekülje kaudu.

Veel on heameel tõdeda, et koostöö Orjaku sadamat haldava SA-ga Hiiumaa Sadamad on üle aegade tulemuslikem ja koos ollakse väljas ühiste eesmärkide eest. Sadama teenuste kvaliteet tegi möödunud hooajal läbi suure muutuse, kui valmis sai uus saunamaja ja sadamamadruse teenust hakkas pakkuma Orjaku infomaja töökas kollektiiv. Need muutused tõid kaasa sadamateenuse pakkumise igapäevaselt 9.00-20.00 varasema, mõned tunnid päevas, asemel. Uue saunamaja pakkumised olid võrreldes eelmiste võimalustega suisa luksuslikud ja info sellest levis kulutulena. Tore oli, et nii mitmedki alused ja karavanid tulid meie sadamasse hooajal mitmed korrad tagasi. Orjaku sadamat külastas möödunud hooajal 160 alust ja 97 matkautot (2020.a. vastavalt 96 ja 28).

Orjaku külaseltsil oma külamajadega on ees uus suurte väljakutsetega hooaeg 2022. Oleme ellu viimas kahte suurt projekti - külamajade laudise ülevõõpamine ja infomajale juurdeehituse ehitamine ning päikesepaneele paigaldamine. Viimast kahte tegevust toetab Leader-programm ja ülevõõpamise teostumise rahastuseks oleme kogunud vahendeid meie mitme aasta kogukonnakohvikutega, värvi soetamist toetas osaliselt ka kohaliku omaalgatuse programm.

Oma tuntud headuses löid Suvi Kassaris programmis kaasa Kassari rahvamaja oma kontsertide, erinevate töötubade ja kodukohvikuga Hõng, Kassari kabel ja Hiiumaa muuseumi Kassari näitusemaja. Uue huvitava pakkumisega, marjakasvatustalu külastustuuridega, liitus Uue-Hansu talu Esikülas. Kontsert-õhtusööke korraldas Orjaku sadama resto IiUmek ja juunikuus pakkus Dagen Haus külalistemaja pühapäeviti mõnusaid hiliseid hommiku-

Lõpetuseks, tänan kõiki abilisi, ilma kelleta möödunud hooaega poleks suutnud ellu viia – tänan Orjaku sadama külamaja suvetöötajaid Piretit, Maigit ja Erlit, SA Hiiumaa Sadamad meeskonda, Käina osavalda ja kõiki Suvi Kassaris programmis kaasa löönud partnereid! Suured tänud ka kõigile neile, kes neid koju kätte toodud sündmusi külastasid – uute kohtumisteni uuel hooajal!

*TERE TULEMAST ORJAKU KÜLAMAJJA!
Foto: Taavo Taelma*

MARGIT KÄÄRAMEES

Orjaku sadama külamaja perenaine

Suvi Kassaris & Kassari Kultuurineljapäevad sarja projektijuht

Projekt restaureeritud metallpärjad

Ester Tammis

Projekt „Restaureeritud metallpärjad Kassaari kabelis on kogukonna koostöö tulemus ja osa meie matusekultuuri ajaloost“

Tee metallpärgade taasavastamiseni ning konserveerimiseni on olnud pikk ja käänuline. Ometi on see tükk meie kultuuriloost, meie kalmistute ja matuse-kultuurist, mida on üsna vähe talletatud.

Konserveeritud metallpärjad annavad Kassari kabelile olulise lisaväärtuse, rikastavad kogukonna teadmissi meie matusekultuurist, mis toob kaasa nii Kassari kabeli kui Kassari seltsimaja külastatavuse kasvu.

Kassari kabel kuulub EELK Käina Martini kogudusele. Taastatud metallpärjad kuuluvad Kassari kogukonnale. Kohaliku kogukonna ja kiriku ühishuvis metallpärgade taastamisel meie koostööoskused arenesid ning seeläbi tugevneb Hiiumaa kogukonna identiteet.

Kassari saar on saanud tähelepanuväärsele kultuuriobjektile, Kassari kabelile hindamatu lisaväärtuse 20.sajandi matusekommetest taastatud metallpärgade näol. Kabeli külastajale avaneb seni varjus olnud matustega seotud kultuurilugu, mis manab eakate külastajate ette mäluilte matustest ning kalmistukultuurist. Me loodame, et see ärgitab otsima välja vanu matusepilte ja neid loovutama (või andma töötlemiseks) Kassari Haridusseltsile koduloolise arhiivi jaoks, millest saab omakorda valiku teha ka SA Hiiumaa Muuseumid. Matusekombestiku ja metallpärgade kasutamise kohta on teavet napilt. Koostöö külarahva, Kassari Haridusseltsi, Hiiumaa Muuseumi ja EELK Käina Martini koguduse vahel läbi kultuurilooliste väärtuste talletamise on liitev, seob kogukonna ja tagab selle elujõulisuse.

Restaureeritud viis pärga asuvad kabelis vaskul seinal. Foto: Roberta Laas

Kassari kabel on suvekuudel avatud „Teeliste kirikud“ raames neljapäevast laupäevani Kassari külakogukonna vabatahtlike abiga.

Projekti toetas Kohaliku Omaalgatuse Programm 2020 sügisvooruses 888 euroga, omaosalus 478 eurot, kogumaksumus 1366 eurot.

Hiiumaa laidude lähedal kasvab punavetikas - *Furcellaria lumbricalis* ehk agarik, meie vete ainus söödav vetikas, mille keetmisel 100. kraadi juures eraldub sellest geelistuv aine furtsellaraan, mida kasutatakse toiduainete tööstuses marmelaadi, sefiiri, aga ka piimatoodete valmistamisel. Märge pakendil kood E 406.

Furtsellaraani toodetakse ainsana maailmas Saaremaal Kärilas AS EST Agar 1966. aastast.

Vetika kuivatamise ettevalmistusega tehti algust juba 1964. aastal. Kalurikolhoosi "Hiiu Kalur" juhatuse esimees oli siis Ivo Tibar ja tema soov oli, et kogu ettevõtmine merest toomisest kuni valmistoodanguni jääks Hiiumaale. Saaremaaga käis äge rebimine, aga lõpuks võitsid nemad ja agaritehas ehitati Saaremaale Kärilasse. Miks nii läks, ei tea, aga see oli ja on tulutoov ettevõtmine. Kuivatamine jäi Hiiumaale ja Muhusse.

Merest toodava vetika kogus oli kindlaks määratud. Seda ületada ei tohtinud. Igal aastal anti luba ja kontrolliti, kas kuiva vetika kogus ja niiskus klapib märja vetika merest väljapüütud kogusega. Seda tehti ülepüügi vältimiseks.

Selle töö organiseerimine ja pärast ka juhtimine anti brigadirina minu isale Manivald Kääramehele. Alustada tuli nullist. Kuidas ja millega merepõhjas lahtiselt kasvavat vetikat koguda ja millega maale tuua, olid esimesed küsimused. Vetikat merelt tooma pandi kaks kalapaati, kummaski kolm meest. Need olid vist Valter Jõesaar, Aleksander Uusneem, Paul Martin ühes ja Elmar Alliksoo, Paul Luukas, Karl Kuuseoks teises.

Mäletan, et isa tegi pärast mitmeid katsetusi joonised ja laskis teha või tegi ise Suursadama töökojas ristkülikukujulised raamid, nende külge kinnitas noodalinast tehtud kotid, mida sai põhjast avades tühjendada. Samal, 1964. aastal tehti sadamasse ka madalam L-tähe kujuline kai, sest Orjaku sadama suur sild jäi liiga kõrgeks, et paadist autokasti jõuaks visata. Seda hakati kutsuma furtsellaaria kaiks, meie ütlesime lihtsalt vurtsu kai.

Merest toodud vetikas tuli ka kuivatada. Sadama suure paekivist hoone maapoolsesse otsa tehti tare. (Hiidlased ütlevad "tare" kuivati, mitte eluaseme kohta.) Isa, Eimar Liig ja Konstantin Põllo, võibolla veel keegi, ehitasid ja katsetasid seda. Kusagil oli kolle ja piludega metallplaatidele laotati märg vetikas. Pärast osutus just see kõigist masinavärkidest etemaks, kuigi ei tasunud ikkagi ära.

Siis osteti mingi masin ja toodi tükkidena sadamasse, aga seda kokku ei pandudki. Järgmiseks prooviti juurviljakuivatiga. Selle jaoks ehitati sadamasse kahe silla vahekohta maa peale kõrge kuur. Ikka kehv lugu. Vetikas käib masinast läbi, see kestab mitu tundi, aga kui välja tuleb, on sees ikka märjad kohad.

Nüüd toodi AVM, millisega põllumajanduslikes kolhooside rohujahu tehti. Ka selle masina jõudlus oli väike ja kütusekulu suur. Seda muudeti ja läks veidi paremaks, aga... Mäletamist mööda püüti AVM-iga paar sügistalve ka vetikat kuivatada. Sügisel merest toodud materjal pandi silla juurde kuhja. See aga külmus läbi ja tuli lahti raiuda, kuivatamine võttis kaua aega ja kütust läks palju. Samas kippus ka kõrbema. Kõrbehais levis kaugele. Nasva küla inimesed imestasid ja ei osanud arvata, mis see on. See oli tõesti muudest kõrbelõhnadest erinev. Masina juures olid siis täiskasvanud. Meie, lapsed, olime koolis.

Vetikas oli kummaline, läbi külmus kergesti, aga soojus kuivatas ainult pealispinna. Üle jäi päike ja tuul.

1965. aasta suvel alustati väljas kuivatamisega. Isa otsis töölisi. Inimesed ei tahtnud tulla. Igaühel juba töö olemas. Uus asi, pärast veel kahetse! Marmelaadivärk!

Siis kutsus kooliõpilasi suvevaheajaks. Liia Tatter, Põllo perest tulid Ants, Urve, Virve, Jüri ja pereisa

Konstantin, Liigid - Helgi, Silvar, Maili ja ema Aino, vahel ka pereisa Eimar, Augid - Gunnar ja ema-isa Ilse ja Alfred, Elmidest Lea ja Taavi, Huuk Helmo, Tõnu Peedu, Elsa Peedu, Aleksander Prikk, Vova Kotta, Ants Loomus, Aser Tuulik, Tõnu Koor ja meie pere - Maret, Tiit, mina ja ema Maimu nelja-aastase Teeduga

Kuivatusplatsid olid algul sadama ja suure tee vahel. Praegu on seal ühel pool külaseltsi majad ja teisel eravaldus. Kõik tuli üle riisuda ja ka põletada, sest prahti ja rohtu ei võinud kuiva materjali sees olla.

Nasva küla püüniste kuurist otsiti välja vähegi sobivad mõrralina tükid. Oli ka tõrvatud puuvillalina. Nende tõrvatolm söövitab pärast päikese käes naha kiiresti punaseks, ka olid nad liiga rasked ja vahetati varsti välja.

Laotasime siis linad maa peale laiali, sellega oli ka tükk tegemist, et kõik saaks korralikult kaetud ja vahesid ei jääks.

Paadid tulid merelt. Töö võis alata. Paadi pardast kai peale pandi tükk mõrralina, et kallis kraam merre ei pudeneks.

Vetikasaagiga sadamas

Me ei öelnud vetika kohta furtsellaaria või vetikas. Suupärasem oli lihtsalt muda või vurts.

Veauto tagurdas sillale ja paadimehed viskasid kordamööda harkidega vetika autokasti. Autojuht oli algul Asav Lige. Koorem toodi platsile. Tassisime süles ja raputasime laiali, aga see ei olnud hea, sest riided said märjaks ja mustaks.

Mõtlesime kõik, kuidas paremini saaks. Siis painutas isa puust ümmargused rõngad, põhjaks hõre võrk. Lükkasime auto pealt hunniku sinna keskele ja läksime kahe vahel selle „kiikamiga“ vabale kohale. Rõngast horisontaalselt kiiresti edasi-tagasi keerutades ja ise edasi liikudes langes alla õige paksusega ühtlane kiht. Nimetasime seda tööriista „sagaks.“

„Saga“ periood kestis vist terve esimese ja teise suve. Meid käis vaatamas palju ekskursioone ja millegipä-

rast kasutati samu asju ka Muhus. Tööstusspionaaž juba siis! Kõik, mis üle lina serva rohu sisse läks, tuli üles korjata ja ka kuivama panna. Nii jäi kuni töö lõpuni, ka laotajaga. Vurts laotatud, tuli seda ka kuivatamiseks ringi keerata. Selleks otstarbeks tegi jälle isa kodus vineerist kumernurksete labadega (, et võrgusilmadesse ei takerduks), puust varrega kõplad.

Pildil vetika kaarutamine. Alates vasakult Paul Martin, Elsa Peedu, Maie Martin, Maret Kääramees, Mai-mu kääramees, Manivald Kääramees, Virve Põllo, Helgi Liig, Helmo Huuk, Silvar Liig, Gunnar Aug?, väike poiss Teet Kääramees

Nendega läksime kõrvuti hõredas rivis ja keerasime vurtsu päikese käes teistpidi. Paar tundi kuivas, siis „sopsisime“ kõplavarre otsaga tekkinud tükid laiali, sest mõlemalt poolt krõbedaks kuivanud kogum võis seest vesimärg olla. Märjaks jääda ei tohtinud – läks hallitama. Siis tuli jälle veidi oodata, et tuul ja päike oma töö teeksid. Eriti hea oli tuul. Vahepeal laotasime järgmise päeva jaoks „linad“ tühjale kohale laiali. Käisime leivakoti kallal, palavaga ka vees. Poisid püüdsid sillalt kala. Tuli sobitada aeg kodus käimiseks, sest igas peres olid loomad, õhtupoole lehmad lüpsa ja midagi muud ka teha ja siis jälle tagasi.

Kui kõik oli kuiv, tõmbasime lina servast kinni hoides vurtsu vaaluks. Isa oli teinud Suursadama töökojas väikese pressi, kuhu tuli kuiv vetikas käsitsi sisse toppida. See surus siis vurtsu palliks, mis kinnitati traadiga. Keset päeva seda tööd teha ei saanud, sest kuiv materjal pudenes pressist läbi ja tuli oodata õhtust niiskust. Hiljem hakkasid naljahambad seda „Tibari kirstuks“ kutsuma. Pressi vedas väike, sitikaks kutsutud traktor.

Orjaku sadama kaudu veeti Hiiumaalt metsamaterjali välja. Palgiveo autod töid pikad tüved kohale, need saeti ja sorteeriti estakaadil vajaliku pikkuse ja jämedusega tükkideks. Kui meie sadamas tööd alustasime, olid üle tee laoplatidel suured virnad ettevalmistatud puitu.

Orjaku sadamas oli raudtee. Algas kuskilt laoplatidelt või estakaadi juurest ja hargnes suure silla ees ka-

heks. Küllap selleks, et mõlemalt sillapoolelt saaks laadimistööd teha. Sellel oli väike lahtine platvorm veeremiks. Sõitsime sellel vahetevahel, andsime hoogu ja alla sillale välja. Põllo lastele oli asi selge, aga meile oli see natuke hirmutav, kas saabki pidama. Meie vanemad ei tahtnud, et sellega sõidame, sest raudtee tuli üle suure tee, kus oli ikka liiklust.

Fotol Tibari kirst

Sadamas oli veel enne silda roheline puust piirivalve majake, kus telefon kõige merepoolsemas ruumis. Veel edasi silla pool viimasena oli „veega peldik“, kus kõik, mida inimkehal enam vaja polnud, otse merre langes. Selle kasutamine lõppes üsna pea.

Sillapalkide vahelt paistis all loksuv vesi. Mõni palk logises ja mõni oli pehkinud. Kui väikse paadiga ümber silla sõudsimel, paistis jämedate tugipostide vahelt päikesevalguses sillaaluse salapärase rohekas maailm. Mingi aeg hiljem tehti sillale remont ja lammutati ka uhke välipeldik

Ühel alguse suvel viidi väike mudakoorem katsetuseks ka Lätti Liepajasse. Asav Lige sõitis ja küllap oli ka keegi juhtkonnast kabiinis, sest isa võttis Teedu kaasa ja nemad sõitsid selle teekonna kasti. Vetikas oli seal Liepajas oma tardainega katlad-süsteemid umbe ajanud ja rohkem sinna ei viidud.

Kui meid seal rohkem tööl oli ja Elmari naine Maie, kes oli kokk-kondiiter, ka tuli, tekkis mõte soojale toidule. Poisid püüdsid kala. Ranna äärde seati pada tulele ja lõunaks sai taldrikusse maitsvat kalasuppi ja muid suppe. Maie keetis, meie tegime platsil tööd ja kõik olid rahul.

Esimesel ja teisel suvel toimus kõik töö käsitsi ja päevad pikad. Nalja ja lusti oli palju. Ükskord läks suureks veesõjaks. Helmo Huuk oli väga osav, olime juba, plikad, kõik märjad, aga tema poole visatud tassitäied läksid aina mööda. Võtsime siis merest vett ja jooksimel ämber ühes, tass teises käes, et mitte ämbritäit korraga raisata. Järsku Helmo kadunud. Hiilisime ja otsisime. Kellelgi tuli pähe kuivatusmasina kila kola vahelt õues uurida. Üks tükk oli luugiga ja seal ta oligi! Ämbritäis korraga ja tasutud! Helmo kargas võrri selga ja koju riideid vahetama. Poega nähes ema löönud kaht kätt kokku. „Orjakus sadas“, sai ta Helmolt vastuse.

Sadamas vedeles igal pool arutu hulk tühje pudeleid. Korjasime need kokku, ja viisime nädalavahetuseks puukastides silla kõrvale madalasse merre ligunema, et saaksime need vabal ajal puhtaks pesta ja poodi viia. Olime väga pettunud kui esmaspäeval leidsime, et keegi oli nad kõik puruks peksnud. Suure osa kilde saime kokku korjatud, aga palju sinna jäi, ei teadnud keegi. Sealt me enam vette ei läinud.

Esimese suvega sai selgeks, et kaasas pidi olema kogu riidevarustus – päevitusriietest kuni „puhvaikani“ ja jalanõusid ka mitmeid vahetamiseks, rätikuid ja peakatteid samuti. Poest päikesekübaraid võtta ei olnud, tegime ise papist laiaäärelised, keskelt terava tipuga peakatted nagu Vietnami riisikasvatatajatel, et päike nii hullusti ei põletaks. Kesksuve kuumuses tuli ikka minna kaarutama ja „sopsima“ ja laiali ajama. Kastsime õhukesed sitskitlid meres märjaks, siis oli veidi aega jahedam, aga kuivas ikka ruttu. Ilmad olid ka järjest kuumad ja taevas sinine. Ootasime, et tuleks vihma, aga palavus püsis nädalaid. Olid kruusateed ja autod, mis sadamast mööda sõitsid, tõmbasid teetolmu liikvele. See hõljus üle meie toodangu ja tegi suured murelikuks. Ühel päeval ütles Aino Liig: „Küll näete, kolme päeva pärast tuleb vihma. Autod, mis Laidu kurvist tulevad, tõstavad tolmu, see jääb kauaks kõrgele.“ Nii oligi. Vihm tuli, aga ega väga palju kergendust ei too- nud. Kui päike natukenegi end näitas ja otse vihma ei sadanud, kuivas vurts ikka, ainult teda tuli pea päev otsa kaarutada ja segada, enne kui pallidesse võis pressida. Siis õhtu küll nii pikaks ei läinud. Mingit vaba hetke ei jäänud. Valmis pallid tõstisime pärast veoauto kasti ja koorem kaaluti praeguse Möisa poe juures kaalumajas üle. Suur paekivist hoone Orjaku sadama vastas sai laoks. Isa ja paadimehed ehtasid siseseintest veidi eemale hõredad sõrestikseinad, sest varem oli hoitud seal põllurammu. See ei tulnud kiviseinte küljest lahti, aga neid kokku ei võinud panna. Põllurammu terav, kibekas-hapukas lõhn hõljus seal ikka veel, kuni vetika omapärane mere hõng selle kattis.

Ei mäleta enam esimeste koormate saatmist Saaremaale, aga ju see pidi olema toimunud, sest palgapäev tuli. Palka käis maksmas kassapidaja Ella Pilpak suurest kontorist. Panime igaüks allkirja ja saime sularahas oma osa. Seda oli päris palju. Tavaline palk oli vist sel ajal 100-120 rubla, siis meil oli 200 ja vahel rohkem. Ronisime pärast rõõmsasti autokasti ja sõit läks Neti poodi. Siis sai ka alguse traditsioon palgapäeval osta sealt endale purk ploomikompotti või kondenspiima või veel midagi head, mis parasjagu saada oli. Kui leiva või vorstiauto sõitis mööda, oli põhjust minna. Oma igapäevase toidu ostsimegi põhiliselt sealt. Kuulsime, et see nagu väga Kassari rahvale ei meeldinud. Arvasid, et Orjaku käib Käina alla ja käigu meie seal poes. Kaupa oli sel ajal ju vähe. Aga meile meeldis Netis käia, oli lähedal. Müüjanna Anette Bollmann oli lahke jutuga tumeda peaga naine, kelle kodu oli kohe sealsamas kõrval. Tegi kioski luugi lahti ja küsis: „Mis ma annan?“ Leiba, saia, vorsti kui oli, vahel ka sinki, juustu, koort, võid, piima pudelites, konserve, moose, kommi, purgisuppe, seepi, pesupulbrit, veel ikka ühtteist ja pudelites kangemat kraami. Silme ees on riiulid tema selja taga, igal kaubal hinnasilt juures. Vahel, kui saia ulatas, vajutas ta seda ja ütles: „Näe, sai on nii pehme nagu kassi kõht.“ Kogu ostetava kauba hinnad kirjutas pakkepaberile enda ette tulbaks. Arvutas kokku ja küsis raha. Paber täis, võttis uue. Arvelauda ei kasutanud. Algul imestasime, aga pärast saime aru, et nii oli tal õhtuks inventuur ka olemas. Neti pood oli populaarne koht. Räägiti, et temalt sai ostmas käia ööpäev läbi. Oli hea, aga nukravõitu saatusega inimene.

Harvem käisime ka Kassari poes. Põhiliselt siis, kui oli vaja mingit tööstuskaupa. Seal oli selle aja kohta kõike, aiatööriistadest koolitarveteni, pesust, kangastest tasside taldrikuteni, toidukraam peale selle.

See palgavärk hakkas ümbruskonnas tekitama ärevust ja pahameelt. Ühtteist jõudis ka meieni. Kadedus kerkis. Ja veel nüüd, eelmisel aastal, ütles keegi: „Mis teil häda, teenisite seal nii palju, ju teil veel võtta on.“ Aga töö oli raske ja kestis ainult mõned kuud aastas. Kusagile mujale suvel minna ei saanud, sest tööpäevad olid nii pikad. Ja kui see summa jagada kaheteistkümne kuu peale, ei olnud midagi kosmilist. Jah, enam ei

pidanud vanematelt kooliasjade jaoks raha küsima ja väga ettevaatlikult kulutades sai kevadeni läbi. Ei rohkemat. Millistest summadest rahvas rääkis pole aimugi.

Kui suve lõpupoole tööga valmis saime, istusime koos kogu tööperega, paadimehed ka, metsamajandi laoplatside vahel asuvas „valges majas“, mis oli laudadest tehtud väike kontorihoone. Küllap kunagi olnud hele ja ilus – sellest ka nime saanud, siis juba hall, nagu ikka värvimata puu muutub.

Laoplatside juhataja oli tore mees Hans Mulgi Mulgimaalt. Tema lubas meil ruume kasutada, tuli ise ka istuma. Tegime siis kodudes üht-teist mis parem. Küpsetasime kooke, tegime kartulisalatit, heeringat sibula ja koorega, laual oli veel ka lihakraami, kohv, morsid. Isa tegi väikese teo õlut. Igaüks pidi ostma mingi kindla summa eest midagi loteriiks. Õhtu sai tore ja pidulik, pereliikmed olid ka teretulnud. Mina võitsin tassi. Pill mängis ja löödi tantsu.

Kas sel esimesel aastal tehti ka väike ekskursioon mandrile, ei oska öelda, aga edaspidi tehti neid küll. Käisime Leedus, Lätis, Lõuna-Eestis eri paigus, ka Petseris. Telgid olid kaasas.

Järgmistel aastatel läks asi jõudsalt edasi. Vurtsu kaile ehitati uus järk, nii et nüüd sai sõita ühest otsast sillale ja teisest otsast maale tagasi. See tegi mahalaadimise lihtsamaks. Sillale pandi ka tõstuk paatide tühjendamiseks.

Paadist vetika tõstmine laotajale

Siis tuli teave, et iga asutus peab tegema embleemi, mis pannakse autode ja traktorite ustele. Meie ka ruttu embleemi tegema. Saigi välja valitud Mareti oma. Šablooni abil ka veoauto ja traktori uksele värvitud. Tõusis arusaamatus. Samuel Tarkmees, kes oli Hiiu Kaluri automajandis mingi ülemus, oli pahandanud, et kas sibi peab oma auto uksele kemmergu pildi panema? Olnuks ju tore vaadata küll! Mõeldud oli siiski kogu asutust ühe märgiga tähistada. Aga rohkemat midagi ei juhtunud ja meie embleem jäi meie autole ja traktorile.

Embleem.

Autor Maret Kääramees

Vetika püüupaat, mis sügisel läks lestapüügile

Orjaku sadama kaudu varsti enam palke välja ei veetud. Laoplatsidelt viidi puumaterjal ära, raudtee võeti üles ja tühjad platsid võeti kuivatusplatsideks. Sellega oli palju tööd. Tuli riisuda kokku ja põletada kõik see mis palkide küljest varisenud. Koorepraht, pilpad, oksatükid, puunotid, seda oli palju ja laialt ja tööd kõvasti. Sama „valge maja“ lähedal oli estakaad mattunud üsna puuprahi alla. Seda me lahti ei võtnud. Las kõduneb. Aga ühel kevadel, kui hakkasime jälle maad kulust puhtaks põletama (seda tegime puhta toodangu saamiseks igal kevadel), läks tuli käest ja pääses sinna. See oli päris hirmutav. Saime lõpuks tule igalt poolt ümberringi kinni. Aga sinna keskele, kuhugi sügavusse ta jäi. Suvel nägime vahel vaikset suitsu immitsemas siit ja sealt. Ju see puukõdu hoidis mingil kombel tuld hõõgumas. Kustutasime, aga lõplikult kustus alles järgmisel kevadel kui lumi sulas. Talvel käisid isa ja ema seda mitu korda vaatamas. Ütlesid, et ikka jälle on augud lumme sulanud. Kusagil oli ikka veel tuli.

Platsid olid nüüd suured. Töötajaid tuli juurde võtta ja alati just nii palju kui vaja. Kõik olid tööjaotuses hõivatud, ülearu ei võetud. Tulid Virve Vallikivi, Sirje Klaas, Ksenia Altmäe, Sirje Tuulik, Laine Kõrv, Erna Haav, Erna Sipria, Ene Mänd, Laine Liivo, Õie Palulus, Luule Martin, Helbe Tamberg, Helme Kääramees, Viivi Saarnak, Aadu Havik, Sirje Tuulik, Helle Holtsmann, Anne Engso, Helve Aron, paadimehed Eduard Tammeveski, Toomas Türi ja Arvo Kogermann. Toodangut andsime rohkem ja palganumbrid said suuremad.

Püüniste tsehhist sai noodalinade tükke, mis Atlandilt tulnud nootade parandamisest välja lõigatud. Paigutasime need maa peale ja sellega oli päris tegemist, et vurtsuvaalud pärast ikka sirgeteks jääksid. Vetikat hakati laotama uue sõnnikulaotajaga. Päris algul käis isa sellega laotamas, siis vahetusid üks ja teine. Vello Suurvärav ja Teet, kes juba hakkaja, olid kumbki ühe suve, Elmar Martin tükk aega, tema tõstis ka uue tõstukiga sillal paatidest koormaid välja. Jüri Põllo õppis vurtsuplatsidel auto juhtimisegi ära.

Ühel suvel toodi vetikat püüdma suurem alus, traallaev MRT. Ohutusnõue oli, et paadid pidid minema

alati paaris välja, mitte üksi. Nooda vedamisel olid algusest peale reeglid. Noodaraami suurus, koti suurus ja vedamise aeg pidid klappima, et vints jaksaks selle paati tõsta. Raskus paigutati algul trümmi ja vastaspartasse. Kalle oli nii suur, et parras rüüpas peaaegu vett. Seda kõike tuli arvestada. Kaks korda juhtus nii, et paat läks ümber. Mehed said ronida kummuli paadipõhjale. Pärast ütlesid, et väga libe oli olnud. Läks hästi, et keegi ei uppunud. Teisest paadist märgati varsti õnnetust ja päästeti nad ära. Hiljem tõsteti ka paat merest välja. Teist korda juhtus see traallaevaga. Oli juba mitu noodatäit pardale tõstetud kui tehti mingi viga ja laev keeras kummuli. Õnneks kedagi siseruumides ei olnud. Jälle tuli mööda libedat põhja üles ronida. Need ei olnud samad mehed. Teine paatkond päästis nad ära. Hea, et käidi kahe alusega. Seda traallaeva merest välja ei toodud.

Kaks korda tuli merest vetika sees ka lõhkekeha. Jälle oli suur vedamine. Esimene kord oli päris alguses, kui käsitsi paadist vetikat välja visati ja hark kõlksatas selle pihta. Teine kord, kui juba sõnnikulaotajat kasutati, tuli ka juhuslikult nähtavale. Olid mõlemast maailmasõjast. Sapöörid tegid nad kahjutuks. Suurem kärakas käis kusagil seal, kus on praegu Orjaku õpperada. Kartsime alati, et tuleb neid veel ja ei leia enne, kui sõnnikulaotaja tiivikute vahel teevad paugu ära. Õnneks seda ei juhtunud. Tundub siiski, et seda materjali meres leidub.

Kord esmaspäeval tööle tulles leidsime, et ühe laiali ajamata jäänud vetikakuhja sees oli priske surnud angerjas. Selle said kajakad endale.

Korra leidis Jüri väikese punase merevaigu tüki.

Jällegi peale üht nädalavahetust tööle tulles leidsime linade all kasvamas valgeid seeni. Šampinjonid! Valge seen, kübar alt poolt pruunikas. Roomasime linade all ja kokku sai neid suur hulk. Tehti siis suur söömaaeg, jätkus veel järgmisekski päevaks. Ei enne ega pärast pole neid seeni seal näinud. Samuti ükskord nädalavahetuselt naastes, kui läksime kaarutama, leidsime, et platsid õitsevad. Võililled olid linadest läbi kasvanud. Tegime suure lillenoppimise, sest võrku kergitades tulid õied lihtsalt varre otsast ära ja oleks jäänud toodangusse.

Sügise poole, kui juba noori kajakaid ringi lendas ja värskelt laotatud vurtsu seest söödavat otsisid, leidsime ikka imelikke linnujäänuseid. Jalad ja tiivad nagu raam. Ükskord juhtusime nägema kuidas need tekisid. Otse meie ees otsisid noored kirjud naerukajakad toitu, kui tuli suur kollase nokaga kalakajakas. Lõriks -raks naerukajaka tiivad ja jalad keha küljest lahti ja neelas pea ees elusalt alla.

Siis juba, suve teises pooles aeti Kassari lehmakarja Orjakust läbi. Kui tööle tulime, olid vurtsuplatsid täis lastud. No seda ikka oli! Hakkasime korjama. Elmar oli nobe ja tegi pikki ringe mööda linasid. Ütles lõpuks: „Kui nüüd veel üks on, siis söön selle ära!“ Ja üks oli! Aga ta ei söönud ja ega me väga peale ei käinud ka.

Nalja ja naeru olid need suved täis. Meie seltskond paisus suuremaks. Autojuhiks oli tulnud juba varem Endel Lipu Sõrult. Paadimehed vahetusid, tulid Ilmar Sehver, Tiit Roosa, Tiit Rätsep, Edgar Tarning, Heino Ranna, Aser Tuulik, Valter Uuskar ehk Otsa papa, Richard Nuutmann, Toomas Nõmmern. Ega kõiki enam meelde ei tule.

Peaaegu igal suvel käidi ka laidudel. See oli enamasti Kõrgelaid. Pereliikmed, sõbrad, söögid, joogid, hea tuju, pill ja õllenõu kaasas. Pidime minema selle suurema kalalaevaga, siis kui ta meil veel oli, aga noot oli tal ühel päeval õnnetult vinti kinni jäänud. Olime mossis küll, kui öeldi et sõit jääb ära. Me ei tahtnud sellega leppida. Sidusime vikad ja noad pikkade lattide otsa ja proovisime noota silla pealt koogutades räbalaks lõigata. Poisid sõudsid väikese paadiga ümber laeva ja kord vees, kord paadis, lõikasid ja tirisid, kuni saime niipalju asja liikuma, et oli loota õnnestumist. Siis panid täiskasvanud ka traktorile hääled sisse ja tõmbasid pika köie otsa pandud konksuga. Lõpuks kõigi pingutuste krooniks tuligi noot sealt küljest lahti. Käisimegi

Kõrgelaiul. Laev jäi kaugemale ja väikese paadiga sai rahvas laiule. Algul tehti saarekesele ring peale, sest oli neid, kes polnud seal varem käinud. Näidati paika, kus magada ei saa, sest miski ajab ikka üles, siis vana kõrtsi varemeid ja kaevu. Lõpuks otsiti kõrgele kohale paik, kus süüdati lõke, laotati tekid maha, pandi lihatükid küpsema ja istuti ühisesse „lauda“. Kes tahtis, käis meres suplemas või otsis imelikke ümmargusi pruunikaid kive. Einu Pang ja Elmar Martin läksid kala püüdma ja said mitu suurt haugi. Pillimängu, juttu, laulu ja naeru jätkus kuni päike hakkas allapoole veerema. Siis koristati kõik ära ja tulnud teed tagasi. Orjakus tagasi oldi veel õhtuvalges.

Vetika pressimine

Osteti heinapress. Sellega sai kiiremini pressitud. Aga jäime veel rohkem öö peale, sest päeval selle pressiga ei saanud üldse pressida. Kuiv vetikas pudenes lihtsalt pulbriks. Ka kasteniiskus pidi olema täpselt paras. Kui jäime vaalu rulli tõmbamisega hiljaks, masin ei pressinud ja et meie toodangut sai kokku panna ainult kergelt niiskena, siis kippus press tihti katki minema. Oli mõeldud heinale, aga meie toode oli liiga tihke selle jaoks. Lamasime siis oodates vaalu peal, vaatasime tähistaevast, viskasime nalja, uni, ööjahedus ja tüdimus kippusid kallale kuni mehed pressi parandasid. Juhtus sedagi, et ei saanud korda. Siis tuli hommikul uuesti vaalud laiali ajada, et öine liigne niiskus kuivaks ja õigel hetkel uuesti pressida. See segas töörütmi.

Töörütm oli nüüd niisuguseks välja kujunenud. Paadid läksid varahommikul kella 4-5 paiku merele ja olid kell 11 tagasi. Meie tulime selleks ajaks tööle. Tõmbasime selle päeva märja vurtsu jaoks tühjale platsile „linad“ laiali ja läksime üle-eelmise päeva platsile kaarutama. Traktori ja sõnnikulaotaja abil laotati selle päeva toores vetikas tühjale platsile. Kui kaarutatud saime, hakkasime uut märga vurtsu ühtlaseks ajama. Neist kohtadest, kus liiga paksult, õhematesse kohtadesse tassima, et saaks korraga kuivaks. Jälle hõredas rivis üksteise kõrval. See tehtud, väike paus ja väike söök. Siis jälle tagasi poolkuivale platsile kõplavarre ot-saga paksemaid tükke lahti raputama ehk „sopsima.“ Üks vurtsu plats, see mis eelmisel päeval merest toodi ja kohe ühtlaseks aeti, sai sel ajal ühe päeva rahus kuivada. Oligi kolm platsi. Ühel värske ja märg ehk tänane,

teisel eilne ja ühtlane, mida ei puutunud ja kolmandal üleilne mis läbi kaarutati ja „sopsiti“ ja õhtul või öösel kokku pandi, et järgmisel päeval jälle märg vurts tühjaks jäänud platsile laotada. Siis enam sadamaesiseid platse ei kasutatud. Need olid liiga väikesed. Varsti osteti uus saksa press, mis käis nööriaga. Oli veidi parem, aga ikka tuli kaasa aidata. Keegi pidi seal ees vaalu kepiga lükkama või kergitama, et see ikka pressi läheks. Osa inimesi korjasid pressi taga maha jäänud tükke ja tõid pressi ette tagasi. Kaks inimest tegid autokastis koormat kui neile pallid kätte toodi.

Pressitud vetika pall

Vurtsupallid olid rasked ja tõstisime neid tüdrukutega kahekesi. Töö oli niimoodi jagatud, et kordamööda tuli kõike teha. Tolmu ja teokarbi kilde lendas, vahel läks midagi sellest silma. Hommikuti ärgates silmad kipitasid nii tolmust kui päikesest.

Sadamasse tehti autokaal. Enam polnud vaja sõita „Sõpruse“ kaalu peale. Pallivirnad kerkisid kuuris katuse alla. Suve hilistel öhtutundidel, kui istusime kuuris juba kõrgemale kerkinud pallivirnal, oodates autot kaalumast tulemas ja meie silmad ukse ülemise ääre kõrgusele jäid, nägime mitu korda Kõpu majaka tuld vilkumas. Otse ja selgesti üle Reigi saare. See oli natuke uskumatu, aga nii oli. Ilus ja meeldejääv.

Autodega viidi kõik see toodang Saaremaale. Vahel tuli mitu autot korraga. Algul tehti veoauto kastidele kõrged raamid, et rohkem mahuks. Sama ka järelkärudele. Present köitega peale, üle kaalu ja Saaremaale. Vahel tuli laadida ka pühapäeval, et esmaspäeva hommikul kohe üle saaks. Talvel viidi ka üle jää, laadimas käisid siis enamasti täiskasvanud, kellele talveks tööd anda ei olnud ja noorest seltskonnast need, kellel kool juba läbi. Vahel käidi ka pühapäeval. Ükskord oli väga külm, palju lund. Sadama vastas tuiskas ikka kõige kõrgemale kohale tee peale suure hange. Taevas oli sinine ja üsna varane hommik. Lumi kriuksus külmast. Laadisime vähemalt kolm suurt autotäit ja mäletamist mööda läksid nad üle jää. Räägiti, et üks pallikoorem maksis sõiduauto hinna. Pärastpoole pakiti toodang juba suurtesse kinnistesse autodesse

Juulikuu teine pühapäev oli Kalurite päev, õigemini küll kalurite päevad, sest kestsid Hiiu Kaluris pea

nädala ja olid rahva poolt väga oodatud, rõõmus ja tegevust täis huvitav aeg. Üks päev sellest peeti Reigi saare otsal. Läksime sinna viidud vanasse paati puumaterjali viima. Sõrult Theodor Pruul (Tiuka) ja veel keegi olid auto kastis neid töid korraldamas ja Tiuka ütles: „Jah, nüüd olete noored, aga kui vanemaks saate, hakkate nägema muudkui puud lähevad lehte ja lehest maha. Aeg hakkab kihutama” Nii ongi.

Vaatasime Orjakust. Reigi saare otsa sõitis ekskursioonibuss. Saarel peeti suviti külahuva lambaid. Järsku hakkasid lambad paaniliselt jooksuma siia ja sinna Mitu inimest püüdsid neid. Seal tahetakse šašlõkki teha ! Hüppasime kiiresti autokasti ja pahategu jäi ära.

Putkastes oli nn.kortšaginlaste üliõpilasmaleva rühm. Osa neist saadeti Orjakusse appi vurtsu kuivatama. Nemad meiega koos ei olnud. Olid Pihlarahul, sadama vastas väikesel poolsaarel. Sinna viidi „linad”, traktor laotas vurtsu, aga pressida tuli seal enne, sest maapind oli seal niiskem. Nende hulgas oli ka noor Edgar Savisaar. Ükskord oli tormine ilm. Nemad võtsid sõudepaadi ja läksid sellega merele, Teet võeti ka kaasa. Nägime, et paat ei saa tagasi, sest laine ja tuul olid vastu, aeru labad liiga kitsad. Olid juba Andreku rahu juures ja liikusid väljapoole. Siis pandi „vurtsupaadile” hääled sisse ja mindi järgi. Kõik läks hästi.

Vabal ajal liikusime sadama lähedal ringi. Põllo lapsed, kes elasidki kohe sadama juures, näitasid, kus immitsesid veepiiril allikad. Liiv liikus vaikselt.

Ronisime ka alumise majaka otsa. Uks ei olnud kinni. Ülemine majakas oli küll suletud. Avastasime, et Käina lahe poolt küljest läks ka ilus tee. Kust see algas ja kuhu see lõppes, ei teagi. Keegi ütles, et algab Orjaku silmast sildade juurest ja lõppeb Laisnas. Kas Kassari saarel oli kunagi ringtee? Kes teab? Kassaris on väga palju teid ja radu!

Seal lahe pool küljes on suur kivi, mille otsa tuli kindlasti ronida. Vaade üle lahe Käina poole ja teiselt poolt merele oli ilus. Lahele minna ei tohtinud keegi. Linnukaitseala. Aga keegi, võib-olla looduse- ja linnumees Joann Kallas käis seal. Kaugelt vaadates oli kõigepealt näha suur linnupilv ja kostis kõva lärm. Tema käis vahel oma mootorrattaga Orjaku sadamas. Kiiver peas ja roheline leheke ninal päikest varjamas. Hiljem plastist ninakate, mis kinnitati prillide ninakohast. Kasutasime sellist ise ka, sest hoolimata laiast kaabust, ninaselga ja põski kõrvetas päike kõige rohkem.

Vabal ajal tüdrukud õmblesid. Lõikasime kangast välja seelikute, kleitide, pluuside detaile ja traageldasime kokku, et kodus valmis õmmelda. Heegeldasime ja kudusime, mätsisime savikujusid. Täiskasvanud heegeldasid ja kudusid ka või lugesid midagi. Ema võttis ükskord ette kummulikukkunud õngekasti ja läks aega mis ta läks, sai selle kõigi imestuseks korda. Vahel rääkisid nad tervisest ja isa ütles Ainole ikka:„ Sina, Aino, ära üldse muretse, sina elad meist kõigist kauem.“ Ja nii ka on.

Kellelgi tuli pähe proovida vurtsuga sigarette. Keeratigi suitsupaberisse puru ja süüdati põlema. Proovijad ütlesid, et kes tahab suitsetamist maha jätta, tossutagu vurtsu.

Palk käis ikka kõigil töötundide järgi. Kui hommikul tööle tulime, panime kellaaja ja nime kaustikusse kirja. Kui koju läksime, jälle kellaag kirja ja allkiri lõppu. Tööaeg pandi kirja poole tunni täpsusega. Ükskord üks täpsust ja õiglust armastav naine jäi hiljaks, viskas ratta kuuri seina äärde ja tuli rutuga platsi poole. Vaatas siis kella ja jäi seisma. Ootas, et saabuks õige kellaag. Niisugust asja teised ei teinud. Tegime temaga ka tempu. Koduseid töid oli kõigil. Lehmad ja muud loomad võtsid oma aja ja ka muu kodune. Und jäi väheks. Olime kaarutades jõudnud jälle platsi otsa. Istusime. Puhkepausi ajal jäi ta magama. Tõusime varsti vaikselt ja läksime järgmist platsi tegema. Olime juba tükk aega ametis olnud, kui ta järsku tuli. Pahandas küll, aga meie kihistasime kõik omaette. Muidugi ei võetud tal tunnist maha.

Mäletamist mööda käisime paar suve Kassaris „Sõpruse” kolhoosi sööklas söömas. Isa käis kontoris rääkimas ja juhtkonnad leppisid omavahel kokku tingimustes. Hiljem öeldi meile Kassari söökla liigse koormuse

tõttu ära ja siis toodi toit „Hiiu Kaluri” sööklast.

Kolhoosi laost toodi meile töökitlid. Mustad, sinised ja pruunid. Pruunidel oli imelik lõhn nagu pihlaõitel. Neid me eriti ei tahtnud, aga mis ikka teha, küll varsti tuuldub. Nööbiridasid oli kaks. Ühe rea võtsime kohe küljest, sest kui lina neist üle läks, jäi alati nööpidesse kinni. Et tolm juustesse ei pääseks, sidusime rätikud pähe hoides ühe serva kahest nurgast ja tagant ette nurgad lauba kohale sõlme. Siis teistest nurkadest hoides keerasime rätikule ühe ringi peale, sirge serv laubale ja nurgad kukla taha sõlme. Jäi nagu turban.

Esimesel sügisel kui töö läbi, viisime linad lihtsalt kuuri, aga järgmisel kevadel oli palju jändamist ja ümber tõstmist enne kui vaalude jaoks sirged read tekkisid. Sestpeale tõstisime alati linad kokku, sidusime õiges järjekorras pikkadeks ribadeks, panime platsi numbrid ja märgid lipikuga külge ja viimane ots läks kuuris üle laetala. Jälle oli elu ise meid õpetanud.

Kaks korda nägime öösel ka tundmatuid lendavaid objekte. Ükskord istusime sadamas kuuri seina ääres tuulevarjus. Väga jahe ja kuiv öö oli. Kaste ei tulnud. Siis nägime madalal mere kohal Saaremaa poolt tulemas üsna suurt pikergust objekti, mille tagumisest otsast lendasid välja kettad ja muutusid kiiresti nähtamatuks. Tuli üsna aeglaselt ja liikus lõpuks madalalt üle Orjaku mäe, kadudes selle varju. Jooksime küll suure tee peale, aga ei näinud enam.

Teine kord oli siis, kui oli juba ehitatud kolmnurkne „Kadri“ nimeline maja mäe peale. Tähine ja vaikne öö oli kella kahe paiku. Ootasime jälle õiget aega ja kui tööle läksime, tuli keereldes särav suur „täht”. Jäi kõrgel taevas seisma. Siis vupsasid sealt välja maa poole kaks kiirt ja kiirte vahe helendas. Tükk aega seisis seal. Järsku kadusid kiired. Ümber „tähe“ käis nagu suitsupahvakas, suurel kiirusel muutus objekt pisikeseks ja kadus. Ainsatki häält ei kostnud. Vahtisime kaelad õieli, nähtust elevil. Olime sel ööl kaua tööl. See suitsuring püsis tuulega laienedes ja loperguseks muutudes kuni hommikuni, kui teadsid kuhu vaadata. Mõni aeg hiljem kuulsime, et seda oli ka merel laevadelt nähtud. Siis tõmbasime juba varavalges veel linad laiali, et tulla hommikul hiljem tööle ja läksime koju magama.

Kui Heltermaa sadam oli remondis, käisid kaubalaevad Orjaku sadamas. Hakkasid juba kaugelt üle Sääretirbi paistma. Tõid kivisütt ja naftat. Veoautod saalisid edasi tagasi. Meremehed ise käisid välismaalt toodud kaupu salakesi müümas. Oli tol ajal moodsaid õhukesi rätikuid, gipüürpitsi kangast, linnade pilte, liikuvate piltidega vallatud postkaarte. Niisugune kaubitsemine oli keelatud, aga ostisime ikka meiegi üht teist.

Sadama vastas üle tee Väheri maja osteti ja lammutati ära. Tühjade müüride vahelt leidsid poisid vintpüssi raua. Puust osa oli ära kõdunenud, muu kõik alles. Mehi asi huvitas, naised käskisid kohe merre visata, et mitte trellide taha sattuda. Relva omamine oli suur kuritegu. Mehed ei visanud. Leotasid petrooleumis ja kes teab veel milles, nühkisid roostet ja urgitsesid luku kallal. Ühel päeval kui naispere Netti kadunud, seadsid nad laetud püssi suure silla pollari otsa kruustangide vahele, sidusid pika nööri päästiku külge ja tõmbasid kuuri juurest. Viis pauku käis ja vesi pritsis muuli juures üles. Kõik osalised olid rahul. Siis võttis Elmar püssi kruustangide vahelt ja viskas hooga merre sügavasse kohta. Paugud kostsid igasse suunda, ka Neti poe juurde ja sõjaaja üle elanud tundsid kohe ära millega tegu. Tulid kiiresti tagasi ja kõik saime pahandada, aga rohkemat sellest loost ei tulnud. Õnneks.

Sõudsimme mõned korrad ka tagumise kantsi ehk muuli peale, aga seal olid tigidad linnud, tiirud, kes nokaga pähe lüüa tahtsid. Sõit sinna ja tagasi võttis ka liiga kaua aega.

Muul ajal ikka kraaps, kraaps, kraaps, mööda linu, tund poolteist üks plats siis väike paus ja järgmine, kuni kõik on kuiv. „Linadega” vaaludeks, pressimine, laadimine lattu viimine...

Hulk aastaid istusime pikema pausi ajal sadamas masinakuuris, hiljem ehitati üle tee „Kadri“ nimeline maja, kus olid lauad, diivan, toolid, nagid, kamin, ka külmik, isegi klaver. Teisel korral võis ka ööbida

Inimesed vahetusid. Ühed läksid ära ja teised tulid. Töö jäi ikka samaks.

Kui tuli iseseisvuse aeg, ei hoolitud enam pea millestki. Linade kuuri ukсед murti lahti ja keegi varastas kõik, mis kõlblik. Kõik oli justkui vabalt võtta. Selles kaoses muutusid paljude elutööd olematuks ja selle asemel, et seni loodu pealt riigile start anda, tassiti kõik laiali.

Saaremaa sai kogu ettevõtmise lõpuks endale.

Vurtsuplatsid muutusid ehitusplatsideks ja tekkinud on ehk uus hiidlaste selts „merejõllajad“ . . .

Orjaku sadam, 1970-ndad. Fotod: Reet ja Teet Kääramehe kogudest

Võib-olla kõik päris täpselt nii ei olnudki nagu mina just mäletan. Loodan siis lugeja heatahtlikkusele. Palju aega on möödunud, aga mõtterännakus tundub ometi, et see oli ju alles eile ...

Kassari mehe Eino Hollmanni mälestused

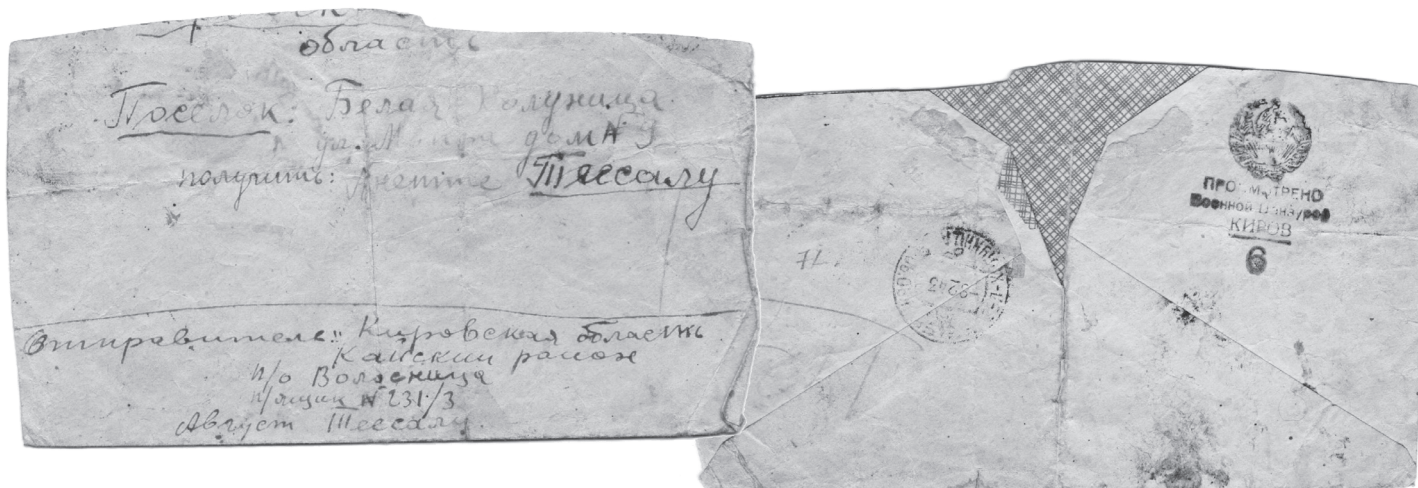
Sündisin Kassaris Uuskülas Pärna talus 21. veebruaril 1928. aastal. Minu vanemad Luise ja Priidu olid Kassari mõisa maadele rajatud asunikutalu omanikud. Priidu oli olnud Kassari mõisa likvideerimise järel moodustatud Kassari põllumajandusühistu raamatupidaja. Seoses maareformiga tegutses see veidi aega, kuni talud välja mõõdeti.

Pärna talu 1960-ndatel ja lapsed Elmar, Helju ja Eino.

Meie peres oli kolm last. Vend Elmar ja õde Helju olid minust vanemad. Mu isa oli väga hea inimene. Mäletan, et söögi ajal istusin isa süles. Sõime piimasuppi. Mina sain klimbid ja isa piima.

Eesti aja lõpul oli Käina vallavanem Kassari saare Mere küla mees August Teesalu. Kui tuli Vene võim, viidi August, tema abikaasa Anette ning lapsed Valter ja Herta 1941. aastal Venemaale vangi kui rahvavaenlased.

Kirovi oblastis vangistuses viibinud August Teesalu poolt teises oblastis asumisel olnud abikaasa Anettele saadetud kirja ümbrik 08.02.1943

August Teesalu 1895-1943.

Valter ema ja isaga 1930. a

Kassari küla rahvas tuli minu isale Priidule rääkima, et sina, Priidu, oled haritud mees, hakka vallavane-maks. Isa ei tahtnud hakata, ema ütles ka, et ära hakka. Mehed ikka rääkisid, et muidu ei tea, keda pandakse ja mida see tegema hakkab. Mäletan, et kord tuli Paja Villem (Norgan) meile ja rääkisid isaga kella kolmeni öösel. Isa hakkas lõpuks nõusse. Käinas käis ta suvel jalgrattaga ja talvel üle jää.

Kui sakslased tulid, hakati vallavanemaid kui Vene võimu käsilasi süüdi mõistma. Oli oktoobrikuu, hom-mikul pidime isaga metsa minema puid tegema. Omakaitse püssimehed olid ümber maja. Need olid Orja-kust Mere küla mehed Kuuse Villem Värava talust, Sääre Jaan (Kärner), Albert ja Neidorf Mäns Liivamäelt. Loeti ette otsus: kuna oled töötanud Vene korra poolt ja Saksa võimu vastu, tuleb selle eest karistus määrata. Naabrimees Kalda Priidu (Erik) tuli samal ajal meile. Ta ütles, et kas see on mehetegu, et tulete püssidega, see mees ei põgene küll kusagile. Teised mehed läksid koju, Sääre Jaan viis isa Orjaku kaudu Käina. 27. no-vembril 1941. aastal lasti isa Kärdlas maha.

Käina valla volikogu 1930. aastatel. Esimese rea keskel istub August Teesalu.

1946. aastal kaevati haud lahti: seal oli 31 inimest. Kõik nad maeti kirstudes Kärkla parki. Kandsin siis isa kirstu, olin 18-aastane.

Kui isa ära viidi, olin 13 aastat vana. Olime emaga kahekesi, vend ja õde olid mujale tööle läinud. Kõik tööd talus jäid meie teha. Naabrimees Kaasiku Priidu (Nittim) ütles, et andku me maa talle rendile, ema seda ei tahtnud. Saime siis mõlemad kõvasti vatti. Lapsepõlv oli raske: isa oli hukatud, vend Saksa sõjaväes ja õde linnas tööl. Aida Ruudi (Kask) kutsus mind enda asemele Kassari koorejaama tööle. Läksingi. Koorejaam oli Aidal. Hommikul kell neli läksin tööle ja kell üheksa olin kodus.

Teesalu pere Lendri talu 1970.a.

Anette ja Eino 1955. a peale Valga koonduslaagrit

Herta ja Eino Hollmann

Teesalu Anette tuli 1946. aastal koos laste Valtri ja Hertaga Venemaalt Eestisse tagasi, August aga suri Kirovi oblastis 1943. aastal. Juhtus nii, et Herta pidas Teesalul oma sünnipäeva ja noored läksid sünnipäevale. Mina ei läinud. Herta hakkas uurima, miks ma ei tulnud. Sellest hakkas vastastikune huvi. Kui Hertaga kurameerima hakkasime, ei meeldinud see Anettele, Herta emale. Ta ütles, et Herta isa August oli isamaaliitlane, riigitegelane ja kaitseliitlane, sinu isa on kommunist, mõelge järgi. Ütlesin, et minu isa pole ühessegi parteisse kuulunud.

1951. aastal taheti Teesalu peret uuesti vangi panna. Vahe Ilmar Veskilt teadis sellest ja soovitas Hertal ja Valtril abielluda, et siis on lootust koju jääda. 1951. aasta 14. jaanuari hommikul abiellusid Käina külanõukogus Herta Teesalu ja Eino Hollmann, õhtul Naima Harjak ja Valter Teesalu. Nad pääsesid vangistusest. Ema Anette viidi 1949. aasta oktoobris Valga koonduslaagrisse, koju sai ta 14. märtsil 1955. Süüks oli see, et ta oli 1946. aastal ilma loata Eestisse tulnud. Anette Teesalu suri 1965. aastal. Kui ta oli Tallinnas haiglas, käisin teda toimas, siis Neti nägi, et ma tubli mees olen, ja tänas mind.

Mäletan, kui ma koorejaamas töötasin, oli 1950. aasta veebruar. Minu vennanaine Asta elas Roosil. Ta oli Roosi laudas lüpsja, lüpsjaid oli seal kolm. Nad ise töid hommikul piima koorejaama. Asta ütles, et nüüd lähen koju magama, ta ootas siis last. Ma tulin ka koju. Varsti oli Roosi Siiri (Oolmets) meil ja ütles, et Astal on tuhud alanud ja tuleb ruttu Käina viia. Vend Elmar oli kaugel töö. Läksin ruttu Vetsi talli hobust võtma. Mulle anti tiine mära, teised hobused olid töö. Sõitsime üle Käina lahe, Asta karjub: „Sõida kiiremini!“. Tiine hobune aga ei jõua. Olin hirmul, kumb nüüd enne sünnitab, kas Asta või mära. Sõitsin kohe Selja haigla ette, Asta läks sisse. Kui olin hobuse kinni sidunud, tuldi ütlema, et poiss on käes. Sellest kasvas tubli mees – Kalle Hollmann.

Sõjaväes olin 1951–1954, olin kuulipilduja polgus Tallinnas ja Aegviidus. Peale sõjaväge elasin Hertaga Tallinnas Nikonovi tänavas.

Läksin vabrikusse Kommunaar tööle, olin konveieril topeldaja. Kvaliteedi kontroll tegi kindlaks, et varastasin nahka. Pandi üheksaks kuuks kinni, vanglas olin köögis töö. Tulin välja ja tänu Herta sugulase Hirshi Teesalu soovitusele sain tehasesse Progress keevitajaks. Töötasin keevitajana seal 26 aastat, 55-aastaselt sain pensionile. Pärast töötasin keevitajana veel Hiiumaal Emmaste sigalas ja Jausa aiandis.

Eino sõdurivormis 1952. a sügisel

Abikaasa Herta suri 1992. aastal. Siis panin endise tuttava Maimega, olime mõlemad lesed, leivad ühte kappi. Oleme 25 aastat õnnelikult koos elanud. Mina ei kuule ja Maime ei näe hästi – kahe peale saame hakkama.

*Mälestused on 12. septembril 2019 Pärna toas kirja pannud Tiiu Kopli.
Fotod Silvi Steinbergi ja Lea Kuivoneni kogust.*

AASTA 2021

JAANUAR

26. Orjaku sadamas Hiiumaa Vabatahliku Merepääste Seltsi merehariduslikku projekti “Noored Meresõbrad” õppepäev Käina ja Emmaste koolide noortele. Projekti toetaja LEADER programm.

VEEBRUAR

12. Orjaku sadamas toimus vabaõhuüritusena Hiiumaa kultuurihooaja avaõhtu, mille raames tunnustati Eesti Kultuurkapitali preemiatega möödunud aasta tublimaid kultuuritegijaid.

15. Orjaku sadama külamaja ühines Eesti Maaturismi märgisega “Siin on turvaline”.

19. Orjaku sadama infomajas SA Hiiumaa Sadamad nõukogu koosolek.

24. Orjaku küla tähistas Eesti Vabariik 103 sünnipäeva matkaga merejää ja sellele järgnenud supisöömisega Orjaku infomajas.

26. Orjaku sadamas avati talisuplusala kalasadama basseinis, kuhu paigaldati turvaline redel vette minekuks. Redeli paigaldamist toetas Käina osavald, paigaldas SA Hiiumaa Sadamad.

27.-28. MTÜ Õpime Aitama korraldas Orjaku sadamas ürituse JÄÄAUK, kus mängiti läbi jääauku kukkumine ja päästmine. Kaasa löid Hiiumaa noorkotkad ja kodutütred ning Hiiumaa naiskodukaitse ja kaitseliit. Tehnikaga toetas korraldamist Aivar Kääramees.

MÄRTS

26. SA Hiiumaa Sadamad esitles uut stiiliraamatut ja logo, mis on nüüd ka Orjaku sadama logo.

APRILL

1. Orjaku sadama muuli otsa paigutati uue logoga Orjaku sadama silt, mis tervitab mere poolt tulijaid.

9. A.Leigri artikkel Hiiu Lehes „Inimesed sinilille taga: Kaili Uusoja“

21. Jahtklubi Dagö kuulutas välja suvised plaanid laste purjetamistrennide kohta, kus Orjaku sadama treeneriks sai Margus Saar Kassari külast.

21. Orjaku küla Mereküla külatee otstes paigaldati sildid tee nimega.

30. Orjaku sadama uus toitlustaja Resto & külalistemaja IiUmek kuulutas välja info uue hooaja kohta, ukse avati peale remonti maikuu lõpus.

MAI

1. Toimus spontaanne Orjaku sadama purjetamishooaja avamine, millel puhul heisati sadamas lipud. Kohal

olid SA Hiiumaa Sadamad esindajad Liina Härm, Merike Reede ja Marek Rätsep, külaseltsi esindaja Margit Kääramees, rannakalurite esindaja Indrek Kääramees, sadamaresto esindaja Mihkel Heinmets ja sadama piirinaaber Andres Taukar koos abikaasaga.

Algas koostöö Hiiumaa Sadamate ja Orjaku külaseltsi vahel, kus külaselts osutab navigatsioonihooajal Orjaku sadama sadamamadruse teenuseid, sh laevade vastuvõtmine, info jagamine, saunateenuse osutamine jne.

8. Hoogtöö päev Kassari kalmistul ja rahvamaja juures. Ühiselt puhastati kalmistu, võeti maha ohtlikuks muutunud püstkoda Kassari rahvamaja kõrvalt ning lõpetuseks söödi seltsimaja ees soojendavat läätsesuppi.

8. Orjaku küla traditsioonilisel kevadtalgute päeval puhastas külarahvas Orjaku linnuvaatlustorni ja looduse õpperaja vana osa teeääri võsast ja prahist. Orjaku sadamas tegid samal ajal heakorratöid SA Hiiumaa Sadamad töötajad ja Hiiumaa Ametikooli väikesadamaspetsialistieriala õppurid. Talgud lõpetas ühine supisöömine Orjaku saalimajas.

8. Orjaku sadamasse saabusid laste purjetamistrenniks vajalikud uued optimist-tüüpi purjekad, treeningud Margus Saare juhendamisel algasid 15. maist 15 lapse osalusel. Treeningud toimusid igal laupäeval ja pühapäeval kuni septembrikuuni.

14. Orjaku sadama kaugtöökontori toolidele jõudsid Ellu Sallide istmekatted ja diivanipadjad, mille tõi kohale Ellu Sallide looja Helen Vaks, kelle suvekodu asub Reigi saarel.

20. Orjaku külamajas avati Kassari Kultuurineljapäevade ja Suvi Kassaris 8. hooaeg Leena Horma maalinäitusega "Orjaku Kirsid". Suvesündmuste info edastamiseks sai selleks päevaks valmis ka uus kodulehekülg suvikassaris.ee

23. Kassari kabelis toimus Nelipühi jumalateenistus ning pärast teenistust arutelu restaureeritud plekkpargade paigutamiseks.

25. "Hiiu Lehes" kirjutas kunstnik Liia Lüdigi-Algvere Orjakus avatud Leena Horma näitusest.

27. Kultuurineljapäeval toimus tantsutreening Maigi Taelma juhendamisel.

28. Orjaku sadam koos Kärkla sadamaga said peale põhjalikku ülevaatuset kvaliteedimärgise Sinilipp (Blue Flag), mis on rahvusvaheline kvaliteedimärk väikesadamale, samas ka tunnustus kohalikule omavalitsusele ja kogukonnale.

29. Kassari rahvamajas toimusid Põlva Harrastusteatri lühietendused „Arenguestlus“ ja „Tulehark“.

29. Tuulekala Festivali trollinguvõistlus Orjaku sadamas, korraldaja MTÜ Hiiukala. Toimus ka laste õngitsemisvõistlus Orjaku silma kanalil, kuid lähtuvalt riigis valitsevatest meetmetest, maapealset festivali pidu ei toimunud.

29. Orjaku sadamas heisati Jahtklubi Dagö 45. sünnipäeva tähistamiseks klubi lipp koos klubi juhtide Kai Kallase ja Sven Nuutmanni tervitustega.

29. Dagen Haus külalistemajas toimus Kirstin Kalnapenki ja Henry Pajuri kontsert "Kevadõhtu sumin Kassari saarel".

JUUNI

3. Kultuurineljapäevade kinoõhtu Orjaku külamajas "Armastusega, Sarah", korraldaja Hiiumaa Kino MTÜ.

7. Toimus Kassari külarahva koosolek, et vaidlustada Hiiumaa Vallavalitsuse luba Paja põllule elamu ehituseks.

10. Algas Orjaku infomaja suvehooaeg, kus külaselts koostöös SA Hiiumaa Sadamad andis tööd neljale suvetöötajale.

10. Kultuurineljapäevade kinoõhtu Orjaku külamajas "Eesti matus", korraldaja Hiiumaa Kino MTÜ.

10.06 - 12.08 Neljapäeviti avatud kodukohvik „Hõng“ Kassari rahvamajas.

11. Alustas suvehooaega Orjaku sadama resto IiUmek, mis oli avatud T-P. Resto osutus väga populaarseks, nii et lõõgile saamiseks tuli teha eelnev laua broneering.

16.-18. Hiiumaal, Kassaris toimusid Eesti maaraamatukogude suvepäevad. Peatuti Kassari puhkekeskuses ja külastati Kassari vaatamisväärsusi, sh tutvuti Orjaku sadamas Kassari kultuurineljapäevade tegemistega.

17. Kassari rahvamajas toimus Kassari Haridusseltsi üldkoosolek.

17. Kultuurineljapäevade kontsert “Ruhnu saare lood ja laulud” Kassari rahvamaja õuel – Karoliina Kreintaal, Sanni Noormets, Lee Taul ja Kairi Leivo. Kontsert toimus koostöös Viljandi Pärimusmuusika Aidaga.

18. Orjaku sadamas sõlmiti kolmepoolne koostöölepe Eesti Vabatahtliku Mere- ja Järvepääste, Politsei- ja Piirivalveameti ning Siseministeeriumi poolt. Allkirjad andsid vabatahtlike päästjate esindajana Marek Rätsep, PPA juht Elmar Vaher ja siseminister Kristian Jaani. Tutvuti Orjaku sadama arenduste ja merepäästevõimekusega ning einestati sadamarestos.

19. Sääretirbil toimus RMK korraldatud matk “Uitame metsalilledes”. Populaarset rahvarohket matka vedas Liis Soonik. Peale matka ootas matkalisi Orjaku sadama infomaja kohvik.

22. Jaanipäeva Lihalaat Orjaku sadamas, korraldaja Hiidlaste Koostöökogu,

23. Kassari jaanituli kiigeplatsil peobändiga “Emili”.

24. Kultuurineljapäevade jaanipäevakontsert Orjaku külamajas “Palgest palgesse. Öhtuaeg” – Sakarias Jaan Leppik.

24. Grupimeditatsioon Kassari rahvamajas

25. Hiiu Purjelaeva Seltsi paadimatka start Orjaku sadamast, sõideti Varbla sadamasse Pärnumaal.

25. Ühenduse Kodukant Hiiumaa üldkoosolek Valgul. Kohal käisid Ester Tammis, Merike Niimann ja Heli Tuisk.

26. Orjaku sadama restos IiUmek jaanipäeva afterparty koos Jarek Kasariga.

26. Surnuaiapäeva Kassari kalmistul

JUULI

1. Avati Orjaku linnuvaatlustorni hooaeg koos Tiit Leito pildinäitusega “Meri mõõdab maad”, mis oli suvehooajal avatud iga päev. Linnuvaatlustorni avamise eel tegi Käina osavald tornis värskendavaid remont-töid ja torni avatud olemise eest vastutab Palade Loodushariduskeskus eesotsas Karin Poola ja Tiit Leitoga. Suvel avas torni uksi Orjaku Porgi talu pererahvas.

1. Kultuurineljapäevade kontserdid olid päeval “Lotte ja Klausu muusikatund” ja õhtul “Kuni pöördub tuul”, kus esinesid lauljatar Gerli Padar ja kitarrist Toomas Laur.

2. Orjaku sadama külamaja saalimajja jõudsid uued toolid, mille soetamist toetas Kohaliku omaalgatuse programm. Sama projektiga soetati külamajade valgustamiseks ilmastikukindlad valgusketid.

8. Kultuurineljapäevade sündmused olid Saaremaa Kärle Näiteseltsi etendus “Redel” Kassari muuseumimaja õuel ja muhedalt maitsev kontsert-õhtusöök “Kullafondi lood ja ausad maitset” Indrek Liidi akordionimuusika ja peakokk Mihkel Heinmetsa koostöös.

15. Kultuurineljapäevade kontsert Orjaku külamajas Hiiu Folgi raames - Duo Mänd ja Krüsban.

17. Hiiu Folk Kassari rahvamajas, kuulati V. Parve vanu heliplaate ja telliti soovilugusid.

19. Grupimeditatsioon Kassari rahvamajas

22. Kultuurineljapäevade kontsert Orjaku sadamas - JÄÄÄÄR-30.

23.-25. III DAGO-regatt ORC klassis Orjaku sadamas, korraldaja Jahtklubi Dago.

24. Regati tanstupidu ansambliga Omad Poisid.
- 25.-26. Massaažitelk Kassari rahvamaja õuel, Kere ja Väe mudimine.
26. Lastejooga Orjaku küla Roose Country House hoovil.
29. Kultuurineljapäevade sündmused:
 - MTÜ Pagulasabi "Saame tuttavaks!" Brasiilia rütmide ja võistluskunstide töötod Kassari rahvamajas, läbiviijad Alan Fiuza, Francois Archanjo ning capoeiragrupp Tambor Tallinnast.
 - Päikeseloojangukontsert C-JAM Orjaku sadamas.
29. 10-aastane Sofia-Skai Grimball Esikülalt Ole talust avas Kassari rahvamajas oma joonistuste näituse
29. Kassari kabel sai uued uksed

AUGUST

- 2.-7. Pop-up merekool "Meresõber" Orjaku sadamas
3. Villu Vihermäe ja Kristo Kõo gambamuusika kontsert Kassari kabelis
5. Kodukohvikutepäevad Hiiumaal. Kassari päeval olid avatud Kassari saarel MAGUS MARI MEITELE JA TEITELE Uus-Hansu talus Esikülas; KASEMETSÄ PUHVIK Truubi talus Kassari külas; KELDRIMÄE KOHVIK Mõisa talus Kassari külas; AGA PRAEGU ON ÜLESANNE NUMBER ÜKS LEIDA PAAT Kassari sadamas; AEGA ON... Orjaku külamajas Orjaku sadamas; 181 AASTAT HILJEM EHK JOOGID AUTOSSE! Puulaua kõrtsis, Nasva külas, Kassari väravas.
- Kodukohvikutepäeva Kassaris lõpetas kontsert "Lootuses" – Ott Lepland & Tõnis Mägi Orjaku sadamas, mis oli rahvarohkeim vabaõhukontsert Orjaku sadamas.
- Orjaku küla kogukonnakohvik "Aega on..." toetas oma kohvikutulust Vahiravifondi Kingitud Elu summas 640€
12. kultuurineljapäevade kontsert "Las me õitseme" ansambel Naised Kõõgis Orjaku sadamas.
- 13.-14. toimus Orjaku sadamas III Oti-regatt Optimist-tüüpi purjekatele, mis oli lisaks optimist paadiklassi Hiiumaa meistrivõistlustele ka LHV sisenejatesarja üks etapp. Osales 72 noort purjetajat kaheksast erinevast klubist üle Eesti. Regatti korraldas Jahtklubi Dago.
14. Hiiumaa Salsa päev Orjaku sadama külamajas.
14. Kontsert Kassari kabelis: Kaidi Ugandi viiulil ja Hedi Viismaa kromaatilisel kandelil
15. Hiiumaa (eel)arvamusfestival "Kolumise Kogusaamine – arvame Hiiumaa heaks" Orjaku sadamas. Korraldasid Orjaku külaselts ja Hiiumaa arenduskeskus.
19. Kultuurineljapäeva kontsert Orjaku sadama külamajas "AAFRIKA KÜLA KÕLA ehk interaktiivne maailmamuusika löökpillikontsert" Reigo Ahvenalt.
25. Ansambel Woodevinti kontsert „Vaikus enne tormi“ Kassari rahvamajas.
26. Kultuurineljapäeva suvekino "Kratt" Orjaku sadama külamajas, korraldaja Hiiuma Kino MTÜ.
27. Ühendus Kodukant Hiiumaa kogukonnapäev Orjaku külamajas. Osalesid Ester Tammis ja Margit Käärmees
28. Muinastulede Öö tähistamine Orjaku sadamas.

SEPTEMBER

6. Orjaku külaselts võõrustas Sloveenia Leader-gruppide esindajaid. Räägiti Orjaku sadama arendustest, koostööst erinevate osapooltega ja hooajalistest tegemistest.
9. Kultuurineljapäevade suvekino "Kaunimad aastad" Orjaku külamajas, korraldaja Hiiuma Kino MTÜ.

10. - 11. – Kodukant Hiiumaa õppereis Lääne-Harju valda. Osalesid Margit Kääramees, Ester Tammis, Toivo Platov, Valve Mölder, Merike Niimann
11. Obinita Uus Teater tõi Kassari rahvamajja külastiks Ü. Kauksi etenduse „Põhitüü“. Anti kaks etendust
16. Kassari käsitööring alustas 12. hooaega
16. Kassari Kultuurineljapäevade & Suvi Kassaris 8. hooaja lõpetamine Orjaku sadama külamajas - luule- ja muusikaõhtu VIHMAL ON ILUS HÄÄL, pühendatud Jaan Kaplinskile...
- Esinesid Kärkla Põhikooli Mudilaskoori ja Kärkla muusikakooli õpilased, õpetajad ja lapsevanemad.
25. Toimus kirikuabiliste reis Pühalepa kanti.

OKTOOBER

5. Eakate päeval Kärkla Kultuurikeskuses käisid Tiiu Kopli, Valve Mölder ja Ester Tammis
7. Suuremõisa lossis toimunud ettevõtluspäevade raames Hiiumaa ettevõtete ja vabaühenduste tunnustamisel tunnustati MTÜ Orjaku Külaseltsi “Parim kodanikuühendus 2021” tiitliga.
10. Lõikustänapühä jumalateenistus Kassari kabelis
12. Rahvusrhiivi tudengipreemiaga tunnustati Ott Koor’t, kellele tõi võidu Tartu Ülikoolis kaitsstud magistritöö “Illegaalsed piiriületajad Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahel aastatel 1920–1940: juhtuminaalüüs Rahvusrhiivi isikuandmete kartoteegi andmete põhjal”.
16. Tuleviku leiutajate klubi Kassari rahvamajas: külas karjäärinõustaja Ülle Soonik. Tuleviku leiutajate klubi töötoad toimuvad kaks korda kuus, on mõeldud lastele ja lapsevanematele ühiselt osalemiseks ja nende korraldajaks on Teve Floren-Kadak.
21. Kinoõhtu Orjaku sadama külamajas “Vee peal”, korraldaja Hiiumaa Kino MTÜ.
- 23.-30. Toimus esimene Hiiumaa Restoranide Nädal, kus lõi kaasa ka Orjaku Resto IiUmekk.
30. Tuleviku leiutajate klubi Kassari rahvamajas: külas tarkvarainsener Kalle Volkov

NOVEMBER

5. MTÜ Orjaku Külaseltsi 15. sünnipäev.
9. Orjaku sadamasse jõudis uus elanik, parvsaun “Sea Rock”, mis varem paiknes Sõru sadamas.
11. Kärkla Keskväljakul avati näitus “Olla ei saa me mereta”, mida saab rändnäitusena näha edaspidi ka teistes kohtades. Näitusel on mitmed Orjaku sadamaga seotud pildid, sealjuures sadama suvetöötaja Piret Almiste jäädvustused.
11. Alustas iganädalane Kundalini jooga treening Kassari rahvamajas.
20. Orjaku külamaja saalimajas toimus peakoka õhtusöök “Michelini tähed Hiiumaal - Jouni Toivanen”, korraldaja Resto IiUmekk.
27. Tuleviku leiutajate klubi Kassari rahvamajas: külas animaator Kaspars Jancis
28. Väike advendimüük Kassari rahvamajas

DETSEMBER

- 3.-4., 10.-11. Ja 17.-19. Orjaku sadama infomajas Väike Jõulumüük.
3. Kodukant Hiiumaa laiendatud üldkoosolek Kuristes. Osalesid Tiiu Kopli ja Ester Tammis
4. Tuleviku leiutajate klubi Kassari rahvamajas: külas putukateadlane Urmas Tartes
5. Väike advendimüük Kassari rahvamajas
10. - 11. Vabatahtlike seltsiliste koolitus Kassari Puhkekeskuses. Osales Ester Tammis

11. Tuleviku leiutajate klubi Kassari rahvamajas: külas mikrobioloog Mariliis Sihtmäe
11. Muusikaline õhtusöök koos peakokk Jarek Kasariga Orjaku külamaja saalimajas. Korraldaja Resto IiU-mekk.
14. Vabastav hingamine Kassari rahvamajas: Prana Breathwork & Raimond Feil
18. SA Hiiumaa Sadamad sai 3-aastaseks. Sihtasutus haldab Kärkla, Orjaku ja Sõru sadamaid.
22. SA Hiiumaa Sadamad paigaldas Orjaku kalasadama basseini redeli taliujumise harrastajatele, millega sai avatud talisupluse hooaeg.
24. Jõulujumalateenistus Kassari kabelis. Kabelile kinkisid küünlaid: Maarja Niimann ja Rasmus Reimann, Margit Juur ja Ville Niimann, Carmel Anette ja Olle Niimann
26. Traditsiooniline pühade-vahe-kontsert Orjaku külamaja saalimajas – “Armas aeg...” laval Katrin KATE Mandel ja Tõnu TÕUN Timm.
- Kassari kabelis toimus 2021. aastal üks laulatus, kolm missat, üheksa Taize palvust ja kaks matust. Kabelit külastas ca 1600 inimest.

Saevime Teda Jumala rahus tegutse-
mist pikka aega - pikka aega aastateks!
32 Kärkla Põhikooli
05. oktoober 2021
Jutajad

22.08 Tänukselt kaunist kabel
ja õnnistatud missa.
Jumal hoidku seda kaunist pühakoda
ja sünnid muin!
Palverändurid Tallinnast
Püha-Pauli kirikust

EELK Käina Martini kogudus tänab:

Kassari kabeli uste neljapäeviti, reedeti ja laupäeviti avatuna hoidjaid: Valve Mölder, Evi Sadul, Silvi Steinberg, Juta Tau, Tiiu Kopli, Ulvi Mets, Eva Laur, Tiiu Nittim, Anu Hülgi, Ester Tammis, Diana Üksik, Urve Kääramees ja Tiia Karapetjan.

Anu Hülgi ja Tiina Veemi Kassari kabeli uue voldiku koostamise eest.

Maarja Niimanni ja Rasmus Reimanni, Margit Juurt ja Ville Niimanni, Carmel Anette ja Olle Niimanni Kassari kabelile tehtud kingituse eest

TEATED

On võimalik tellida albumit „**Kassarlased kodulävel 2009/2010**“. Hind 40.-eurot.

Soovijail helistada Robertale tel. 53509792 või kirjutada meiliaadressile rahvamaja@kassarimaa.ee.

Saab tellida helistades ka Merikesele tel. 5263168

Tasuda saab kahel viisil:

1. Esitada oma rekvisiidid, mille alusel koostatakse arve ja saadetakse teie poolt näidatud meilile. Selle alusel teete ülekande.

2. Saab maksta ka sularahas rahvamajas Roberta kätte või Merikese kätte

Albumid tellitakse kui on vähemalt 15 soovijat.

Alates 1. jaanuarist 2022 on Kassari rahvamaja talvehooajal avatud huviringide ning ürituste ajal, muul ajal saab maja teenuseid kasutada eelneval kokkuleppel.

HEA KASSARI INIMENE, VARSTI ON SUVI KÄES!

Pakume tööd **SUVETÖÖTAJATELE** maailma ilusaimas väikesadamas Orjakus!

Sobid meiega koos toimetama, kui:

- * meeldib meri ja oled huvitatud külalissadamas toimuvast
- * oled täisealine, töö sobib nii suvepuhkusel õpilasele/üliõpilasele/õpetajale kui särtsakale pensionärile
- * oled hea suhtleja emakeeles, vajalik inglise keele oskus suhtlustasandil
- * saad hakkama nii rutiinsetes kui pingelistes olukordades, sest iga päev võib olla erinev eelmisest
- * oskad kasutada arvutit klientidele vajaliku info leidmiseks

Tööülesanded:

- * külalissadama klientide teenindamine, sh abistamine sildumisel, kaitasude kogumine
- * infomaja klientide teenindamine, sh meenete, jäätise, karastusjookide müük
- * info jagamine sadama, Hiiumaa vaatamisväärsuste ja saarel pakutavate teenuste kohta
- * sadama-ala ja majade ümbruse puhtuse ning korra eest vastutamine
- * sadamas toimuvate sündmuste korralduses kaasa löömine

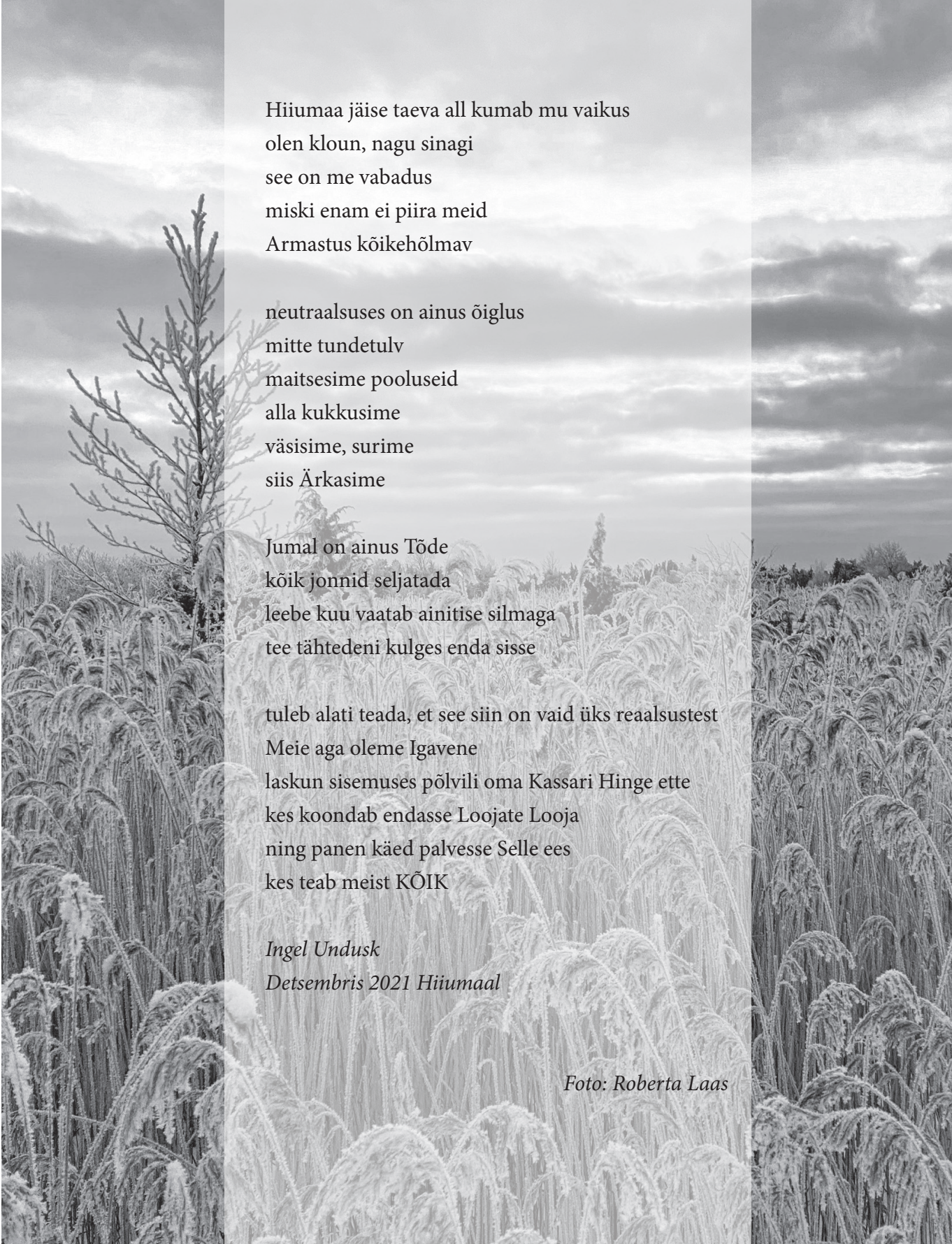
Tööaeg: 9.00-20.00 graafiku alusel

Enne iseseisva töö alustamist väljaõpe kohapeal, kogu tööaja jooksul toetav tugi tööandjalt.

Sooviavaldused koos enesetutvustusega saata margit.kaaramees@hiiumaa.ee

Lisainfo tel. 52 44 820

ORJAKU SADAMAS NÄEME!

Hiiumaa jäise taeva all kumab mu vaikus
olen kloun, nagu sinagi
see on me vabadus
miski enam ei piira meid
Armastus kõikehõlmav

neutraalsuses on ainus õiglus
mitte tundetulv
maitsesime pooluseid
alla kukkusime
väsisime, surime
siis Ärkasime

Jumal on ainus Tõde
kõik jonnid seljatada
leebe kuu vaatab ainitise silmaga
tee tähtedeni kulges enda sisse

tuleb alati teada, et see siin on vaid üks reaalsustest
Meie aga oleme Igavene
laskun sisemuses põlvili oma Kassari Hinge ette
kes koondab endasse Loojate Looja
ning panen käed palvesse Selle ees
kes teab meist KÕIK

Ingel Undusk
Detsembris 2021 Hiiumaal

Foto: Roberta Laas

Väljaandja Kassari Haridusselts.
Ilmub kaks korda aastas. Koostanud Merike Niimann ja Roberta Laas.

Küljendanud ja trükkinud Recado Meedia.
